

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 6169
Tarih : 29.01.2024

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi gerekçesiyle birlikte aşağıda sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sinan ÇİFTYÜREK

Van Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler
Tarih: 1-2-2024	Esas No: 2/1968

Yazma ve Basma İşleri
Bakanlığı
T.C. Cumhurbaşkanlığı
İçişleri Bakanlığı
Mülkiyet ve İmaratlar Bakanlığı
Mülkiyet ve İmaratlar Bakanlığı

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LİĞİ
29 Ocak 2024
Numara:

T B M M GENEL EVRAK
29 Ocak 2024
1369994

GEREKÇE

Kapitalizmin ilk yıllarında işçilerin iş günü çalışma saatleri oldukça uzundu. Öyle ki fabrikalarda günlük 15 saati bulan çalışma süreleri işçilerin zor olan yaşamını dayanılmaz hale getiriyordu. Başta ABD, İngiltere’de olmak üzere işçi sınıfının mücadelesi sonucu resmi olarak günlük çalışma saatleri 10 saate kadar geriledi ama işçilerin hedefinde 8 saatlik iş günü vardı. İşçi mücadelesi 1880’lerde ivme kazanmaya başladı. İşçiler, ücretlerinde bir indirim olmaksızın sekiz saatlik iş günü istiyordu. 1884-1886 yılları arasında ABD, Japonya, Fransa, Rusya’da... 8 saatlik iş günü talebiyle grevler aralıksız sürdü. Mücadelenin ağırlık merkezini ABD’deki işçi sınıfı ve onların sendikaları oluşturuyordu. Örgütlü Meslekler Federasyonu 8 saatlik işgünü talebiyle 1 Mayıs 1886 tarihinde ülke çapında grev ve gösteriler düzenleme kararı aldı ve aynı gün ABD’de 10’dan fazla kentte 350 bin dolayında işçinin katıldığı gösteriler yapıldı. Sadece Chicago’daki 1 Mayıs gösterilerine 80 bin işçi katıldı. Chicago sekiz-saatlik iş günü hareketinin arı kovanı olmuştu öyle ki ülke tarihinin o güne değin en büyük işçi gösterisi Chicago’da gerçekleşti. Herhangi bir olay yaşanmadığı halde düzenlenen grev ve gösterileri bastırmak için polisin zor kullanması gecikmedi.

3 Mayıs 1886 günü Chicago’da Kurulu International Mc Cormick Harvester fabrikasında sendikacıların öncülük ettiği ve Şubat ayından beri süren grevi, işveren grev kırıcıları kullanarak kırmak istedi. Grevci işçiler, grev kırıcılarını fabrikaya sokmayınca polis tarafından açılan ateşle 4 grevci işçi öldü. İşçiler saldırıları protesto etmek için 4 Mayıs 1886 günü Chicago Samanpazarı meydanında bir protesto gösterisi düzenlendi. Olaysız süren gösteri polis tarafından dağıtılmak istenirken kimin tarafından atıldığı halen belirlenmemiş bir bomba, polis şefinin ölmesine ve çok sayıda polisin yaralanmasına yol açtı. Bu sırada polisin göstericiler üzerine açtığı ateş sonucu yaklaşık 10 kişi öldü 50 kişi yaralandı.

Temmuz 1889’da Paris’te toplanan 2. Enternasyonal Kongresi, Amerikan Emek Federasyonu’nun kararına atıfta bulunularak, 1 Mayıs 1890’da dünya genelinde 8 saatlik işgünü için gösteriler düzenleme kararını benimsedi. 1 Mayıs sonraki yıllarda da işçi sınıfının 8 saatlik iş günü için eylem günü olmaya devam etti. 1892 1 Mayıs’ında Londra’da 500 bine yakın işçi yürüdü. Temel şiar 8 saatlik iş günüydü.

Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan 1919 Versay Barış Antlaşması’nın 427. maddesi ile sekiz saatlik işgünü, 48 saatlik haftalık çalışma ve en az 24 saatlik haftalık tatilin uygulanması benimsendi. Böylece işçi hareketinin uzun yılları kapsayan mücadelesi sonuç vermiş oldu. Türkiye’de 1936 tarihli İş Yasası ile çalışma süresi günde 8, haftada 48 saat olarak belirlenmişti. 1971 tarihli ikinci İş Yasası’nda da bu düzenleme sürdürülmüş; ancak 1983 yılında 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununa göre yapılan değişiklikle haftalık çalışma süresi 45 saate düşürülmüştü.

Dünya ve Türkiye’de emek rejiminde yaşanan trend...

Türkiye’de her geçen gün sosyal sorunlar ağırlaşıyor. Milyonlarca işsiz hayatta kalabilmek için çalışmak zorunda ama iş bulamıyor. Çünkü, Türkiye’de de kapitalizm, iktisadi çalışmayı araç olmaktan çıkartıp amaç haline getirerek kutsallaştırdı. Öyle ki akıllı iktisadi akla, iktisadi akıllı da akıl dışılığına vardırıarak, genelde insanı, özelde ücretli emek gücünü iktisadi çalışmanın kölesi haline getirdi. Ama aynı kapitalizm üretim sürecinde teknolojik girdilerin büyümesiyle paralel ücretli emek gücünü gittikçe çalışmadan koparttı, kopartıyor. İşsizlik, dün burjuvazi için yedek emek gücü ve çalışan emek gücünü baskılama aracıyken bugün artık 1 milyara yaklaşan işsizler ordusuyla kapitalist sistemi tehdit eden bir güç haline geldi.

Kapitalizm, hiçbir toplumun ulaşamadığı düzeyde teknolojiyi; sanayiden ticarete, tarımdan hizmet sektörüne, eğitimden ulaşım-iletişime varana kadar her alanda geliştirdi, geliştiriyor. Ancak aynı kapitalizm, teknolojiyi insanlığın değil sermaye sınıflarının hizmetinde kullandı, kullanıyor. Ekonominin tüm sektörlerinde teknolojik girdilerle paralel olarak toplam sermaye bileşiminde sabit (değişmeyen) sermaye oranı büyüdü, değişen sermaye (canlı emek) oranı ise küçüldü, küçülüyor. Bu gelişme ücretli çalışana 10 ya da 8 saatlik iş günü yerine özgün koşullara bağlı olarak 8, 6 hatta 4 saat çalışma imkanı şimdiden sunarken; sermaye tersine, çalışan sayısını azaltıp çalışma saatlerini koruyarak canlı emek gücünü sokağa (işsizler ordusuna) atıyor. Böylece kapitalist toplumda teknolojinin, özellikle üretimde otomasyonun (canlı emek yerine robotun yer almasını) gelişmesini de frenliyor.

Elbette robotlar üretiyor, üstelik sendika istemiyor, grev yapmıyor ama üretileni tüketemiyor(!) Üretimde robotların devreye girmesiyle birlikte burjuvazinin “baldırı çıplaklardan kurtuluyoruz; robot ne isyan eder ne sendika ne de grev ister ayrıca istediğim kadar üretebilirim” sevinç çığlıklarının çok kısa sürmesinin asıl nedeni, üreten robotun tüketici olamamasıdır. Çünkü üretim ile tüketim döngüsü bir bütündür. Üretim olmadan tüketim, tüketim olmadan da üretim olmaz. Dolayısıyla sermaye ya işçiyi hiç çalıştırmadan robotlarla ürettiğinin tüketimi için alım gücü (para) verecek ki bu, kâr ve sömürü düzeni kapitalizmin doğasına aykırıdır. Genel doğrudur, kapitalizmin birikim (aşırı üretim) krizinin temelinde ya piyasanın ilgili ürün/ürünlere olan talepte doyuma ulaşması ya da toplumda talep açlığına rağmen alım gücünün olmaması nedeniyle oluşan talep yetersizliği bulunur.

İktidar yönlendirmesiyle ısmarlama istatistikler açıklayan TÜİK verilerine göre 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı Ekim 2023 yüzde 8,5 seviyesinde gerçekleşti. Bu oran 2 milyon 961 bin kişiye denk geliyor. DİSK-AR tarafından hazırlanmış 11 Aralık 2023 tarihli araştırma raporuna göre ise işsiz 8,1 milyon kişi. Yani Türkiye’de her 5 kişiden 1 işsiz durumda.

Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı illerde ise daha ağır bir tablo ile karşı karşıyayız. Diyarbakır, Gaziantep, Batman, Van, Şanlıurfa, Erzurum vb. şehirlerde işsizlik genel ortalamanın çok üstünde. Neredeyse her iki kişiden biri işsiz. Kadın işsizlik oranı ise çok daha boyutlu. Özetle Türkiye’deki emeğin ve emekçilerin yaşadıkları mevcut olumsuz durumu Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı illere gelindiğinde daha ağır bir tabloya bürünüyor.

Günde 6 saat, hafta en fazla 30 saatlik çalışma

Teknolojideki muazzam gelişmeler yeni bir çalışma rejimini de gündeme getiriyor. Sanayide robotlaşmaya ve yapay zekayı her geçen daha fazla ilerlemesine bağlı işsizliğin artacağı, üretimin insandan izole bir sürece evirileceği gibi bazı tartışmalar da yapılmakta. Robot teknolojisi ve yapay zeka alanındaki gelişmelerin üretim süreci üzerinde dönüştürücü etkileri hızlanarak devam edecek. Burada esasta öne çıkarılması gereken şeyin tüm bu teknolojik gelişmelerin ve açığa çıkarttığı refahın bir grup kapitalist azınlık için değil tüm toplumun çıkarına kullanılması gerektiğidir.

Böylece İnsanın özgürleşmesinin yolu, Üretim sürecinde canlı emek yerine nesnelleşmiş emek olarak makinenin yer almasıyla paralel bir biçimde insanı çalışmanın kölesi olmaktan kurtarmayı ve güncelleşmiş hedef olarak çalışma saatlerinin düşürülmesi planlamalıdır. Tarihsel trend de bu yönde işliyor çünkü birçok devlet ya haftalık çalışmayı 4 güne ya da çalışma saatlerini 6 saate düşürmenin uygulamasını yapmaktadır. Haftalık çalışma saatleri OECD ülkeleri ortalaması 37 iken 45.6 saat ile Türkiye en yüksek ülke. Yukarıda tarihsel bir çerçevede ifade edilen işçi sınıfının çalışma süreleri 16 saatten bugün 8 saatlik iş gününe kadar evirilmiş durumda. Şimdi ki tarihsel trend ve emeğin mücadelesi altı (6) saatlik iş gününü dayatıyor. Tam da bu gelişmelerin ışığında insanlık daha az iktisadi çalışma daha fazla özgür çalışma koşullarını yaratabilir. Böylece nesnelleşmiş ya da birikmiş emek olarak üretimdeki makineleşmenin “emekçilerin varlığını genişletme, zenginleştirme, geliştirme aracı” haline getirilmesi programlanmalıdır. İnsan ancak bu koşulda kendine ve üretimine yabancılaşmaktan kurtulur, iç parçalanmasını aşar, manevi dünyası zenginleşir, bütüncül ve özgür insan haline gelebilir.

Sonuç olarak teklifimiz geniş işçi-emekçi kesimlerin çalışma sürelerinin kısaltılarak sosyal, kültürel ve siyasal yaşama daha aktif katılımlarını sağlamayı; teknolojiye bağlı olarak ücretlerde bir kesinti olmaksızın iş günü 6 saatlik çalışma süresiyle sınırlandırılmalıdır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 41 inci maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında değişiklik yapılarak çalışma süreleri düzenlenmiştir.

MADDE 2- 4857 sayılı Kanunun 63 üncü maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılarak haftalık çalışma saatleri, çalışma süresinin haftalık ne kadar olduğu ve buna bağlı olarak yer altı maden işçilerinin çalışma süreleri düzenlenmiştir.

MADDE 3- Yürürlük maddesidir.

MADDE 4- Yürütme maddesidir.

İŞ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 41 inci maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında yer alan “kırkbeş” ibareleri “otuz” şeklinde ve onuncu fıkrasında yer alan “otuz yedi buçuk” ibaresi “yirmi” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2- 4857 sayılı Kanunun 63 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Genel bakımdan çalışma süresi haftada en çok otuz saattir. Aksi kararlaştırılmamışsa bu süre, işyerlerinde haftanın beş günü altı saat olarak uygulanır. Yer altı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresi; günde en çok dört, haftada en çok yirmi saattir.”

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.